

kdybych byl odsouzen k smrti. Chceš, abych ti řekl, proč to očekávám?

*Kall.* Ovšemže.

- Sókr.* Myslíš, že já jsem jeden z mála Athéňanů, abych neřekl jediný, který pěstuje politické umění v pravém smyslu toho slova, a že jediný z lidí naší doby provozují pravou politiku. Protože tedy ty řeči, které mluvívám, nemluvíš s úmyslem se zavděčit, nýbrž se zřením na největší dobro, a ne na největší příjemnost, a nechci dělat to, co mi ty doporučuješ, „tyto chytrosti“<sup>91</sup>, nebudu mít před soudem co mluvit. Tu mě napadá těž řeč, kterou jsem mluvil k Pólovi; budu totiž souzen, jako by byl před dětmi souzen lékař na žalobu kuchářovu. Podívej se, jak by se hájil takový člověk postavený před tyto soudce, kdyby proti němu někdo pronášel tuto žalobu: „Děti, mnoho zlého učinil tento muž vám samým a nejmladší z vás kazí řezáním a pálením, trápí a do nesnáží uvádí způsobováním hubenosti“<sup>92</sup> a dušením, dává nejtřpčí nápoje a nutí hladovět a žízni – ne jako já jsem vás častoval mnoha chutnými a rozmanitými lahůdkami.“ Co by asi mohl říci lékař uvržený do tohoto zlého postavení? Kdyby řekl pravdu: „Toto všechno jsem já dělal, děti, pro vaše zdraví“, jaký by asi stihli křik takovíto soudcové? Ne snad veliký?

*Kall.* Snad; musíme si to mysliti.

- b *Sókr.* Nemyslíš, že by byl ve velkých nesnážích, co říci?

*Kall.* Ovšemže.

- c *Sókr.* Víš, že by se jistě i mně něco takového stalo, kdybych byl postaven před soud. Neboť nebudu moci jim jmenovat příjemnosti, které jsem jim opatřil; ty oni pokládají za dobrými a za prospěch, kdežto já nezavídám ani těm, kteří je opatřují, ani těm, pro které jsou takové věci opatřovány. A jestliže někdo o mně řekne, buď že kazím mladší lidi, uváděje je do nesnáží, nebo že lupím starší svými trpkými slovy, pronášejými mi buď soukromě nebo veřejně, nebudu moci říci pravdu:

„Spravedlivě já toto všechno mluvím a k vašemu prospěchu jednám, soudcové“, ani nic jiného; a tak snad budu musít snést, cokoliv mě potká.

*Kall.* A zdá se ti, Sókrate, že se má dobře člověk, když je v obci v takovémto postavení a není schopen sám sobě pomáhat?

- Sókr.* Ano, Kallikle, jestliže má tu jednu věc, kterou jsi ty mnohokrát uznal: jestliže zjednal pomoc sám sobě tím, že se ani k lidem ani k bohům nedopusil ničeho nespravedlivého ani slovem ani činem. O tomto způsobu pomáhání samému sobě jsme totiž mnohokrát uznali, že je nejlepší. Kdyby mi tedy někdo dokazoval, že nejsem schopen poskytnouti tuto pomoc ani sám sobě, ani nikomu jinému, styděl bych se, ať bych byl usvědčován před mnoha lidmi nebo před málo nebo sám jediný od sebe jediného, a kdybych měl pro tuto neschopnost umřít, mrzelo by mě to; ale kdybych končil život pro nedostatek lahodící rétoriky, vím dobře, že bys mě uviděl snáseti smrt lehce. Neboť samého umírání se nikdo nebojí, kdo není docela nerozumný a nemužný, ale strach je před pácháním bezpráví; vždyť přijítí do říše Hádrovy s duší plnou mnohých vin je nejhorší ze všech neštěstí. Jestliže chceš, jsem ochoten ti dokázat vypravováním, že tomu tak jest.

*Kall.* Když jsi dovolžžil i ostatní věci, vlož i toto.

- b *Sókr.* Nuže poslouchej – tak začínají – velmi krásně vypravování, jež ty snad budeš pokládat za báji, jak se domnívám, já však za vypravování skutečností; věci, které hodlám vypravovat, budu ti vypravovat s předpokladem, že jsou pravdivé. Jak pravá Homér, rozdělili si vládu Zeus, Poseidón a Plútón,<sup>93</sup> když ji dostali od otce. Byl pak za Krona ten zákon o lidech – a ještě i nyní stále jest mezi bohy –, aby ten člověk, který prožil svůj život spravedlivě a zbožně, odešel po smrti na ostrovy blažených a tam bydlil ve vši blaženosti daleko od všeho zlého, ale kdo žil nespravedlivě a bezbožně, aby šel do

- žaláíte pokuty a trestu, jež nazývají Tartaros. Soudci byli za Krona a ještě v novější době, za vlády Diovy, živí nad živými, a ti konali soud v onen den, kdy měl člověk skonati; tu se rozsuzovalo špatně. Tedy Plútón i správceové z blažených ostrovů šli a řekli Diovi, že jim chodí na obojí místa lidí, kteří toho nezastluhují. I řekl Zeus: „Však já tomu učiním konec. Nyní se špatně rozsuzuje. Neboť souzení podstupují soud obléčení; jsou totiž souzeni za živa. A tu mnozí“ pravil, „kteří mají duše špatné, jsou oděni v krásná těla i v urozenost a bohatství, a když se koná soud, přicházejí jim mnozí svědkové dosvědčit, že žili spravedlivě; a tu soudcové jednak jsou od těchto uvádnění ve zmatek a zároveň i sami soudí obléčení, majíce před svou duší jako závoje oči, uši i celé tělo. Toto všechno se jim stává do cesty, i jejich vlastní obleky i obleky souzených. Nejprve tedy, řekl, „jest učiniti konec tomu, aby napřed věděli o své smrti; nyní totiž o ní vědí napřed. Toto jest tedy již příkazáno Pro-méheovi, aby tomu u nich učinil konec. Dále jest je souditi svlečené ze všech těchto věcí; proto jest třeba je souditi po smrti. I soudce musí být nahý, po smrti, aby svou duší samou prohlížel samu duši každého člověka přímo po jeho smrti, beze všech přibuzných a zanechaje na zemi všechnu onu výpravu, aby bylo rozsuzování spravedlivé. Já tedy, máje známost těchto věcí dříve nežli vy, učinil jsem soudci své syny, dva z Asie, Minóa a Rhadamanthya, a jednoho z Evropy, Aiaka; títo tedy, až zemrou, budou souditi na louce, na rozcestí, z kterého vedou dvě cesty, jedna na ostrovy blažených, druhá do Tartaru. A lidi z Asie bude souditi Rhadamanthys, lidi z Evropy Aiakos; Minóovi pak dám právo rozhodovati, jestliže by ti druzí dva byli na pochybách, aby se lidem dostávalo co nejspravedlivějšího rozsudku o jejich cestě.“<sup>94</sup>
- b To je, Kalliklee, co jsem já slyšel a o čem věřím, že to je pravda; a z toho vypravování vychází podle mého úsudku asi toto. Smrt není, jak se mi zdá, nic jiného než rozloučení dvou

- věcí, duše a těla, od sebe navzájem; když pak se tedy od sebe rozloučí, jedno i druhé z nich skoro stejně podporuje svůj stav, který mělo, i když člověk žil. Tělo má svou přirozenost i všechny zjevné známky pěstění a přeslálých dějů. Tak například jestliže něčí tělo bylo zaživa velké buď od přirozenosti nebo výživou nebo obojím, i po smrti je jeho mrtvola veliká, a jestliže byl tlustý, je tlustý i po smrti a tak dále; anebo jestliže nosil dlouhé vlasy, je i jeho mrtvola vlasatá. Anebo jestliže byl někdo trestanec a měl zaživa na těle jako stopy po ranách jizvy buď od bičů nebo od jiných způsobů zranění, jest to vidět i na těle mrtvého; nebo jestliže něčí údy byly zaživa zlomené nebo vymknuté, jsou tytéž věci patrné i na mrtvém. Jedním slovem, jak měl kdo uzpůsobeno tělo zaživa, takové vlastnosti jsou patrný i po smrti, buď všechny nebo většína jich, na nějaký čas. A právě totéž je podle mého zdání i s duší, Kalliklee; všechno je patrné na duši, když se svleče z těla, i přirozené znaky i dojmý, které člověk přijal do duše od každé jednotlivé věci, kterou se zabýval. Když tedy přijdou před soudce, ti z Asie před Rhadamanthya, Rhadamanthys je zastaví a prohlídí duši jednoho každého, nevěda, čím jest, ale často, chopě se velikého krále nebo některého jiného krále nebo vládaře, uvidí, že na jeho duši není nic zdravého, nýbrž že je zešlehaná a plna jizev od křivých přísah a nespravedlnosti, kteréž známky mu vtiskl do duše každý jeho skutek a že je všechno pokřiveno od lži a ješitnosti a nic že na ní není přímého, protože vyrostla bez pravdy; a uvidí, že duše je od zvlé, rozmáňlosti, zpučnosti a nemírnosti v jednání naplněna nesouladem a ošklivostí; když pak to uvidí, beze cti pošle tuto duši hned do vězení, kde má pak snašeti náležitá muka.
- b Uloženo pak je každému, komu se dostává trestu, je-li od jiného správně trestán, buďto aby se stával lepším a měl z toho prospěch, nebo aby se stával příkladem pro ostatní, aby jiní vidouce utrpení, která snáší, ze strachu se polepšovali. Prospě-

- chu nabývají s trestem od bohů i od lidí ti, kteří se proviní vinami zhojitelnými; přece však jim vzniká ten prospěch i zde i v říši Hádově z utrpení a bolesti; neboť jinak není možno se zbavovati nespravedlnosti. Kteří se však proviní nejhoršími způsoby a pro tyto viny se stanou nezhojitelnými, z těch se stávají příklady; ti sami již nenabývají žádného prospěchu, protože jsou nezhojitelní, ale jimi nabývají prospěchu, kdo je vidí, jak navždy trpí největší a nejbolestivější a nejhroznější muka, jsouce tam v Hádu v tom žaláři vystaveni přímo jako příklady, na podívanou a na výstrahu nespravedlivým, kteří tam kdy přicházejí. Z těch bude jedním podle mého soudu i Archelaos, je-li pravda, co říká Pólos, i každý jiný, kdokoli je takovým tyranem; domnívám se pak, že se mezi tyto výsostně příklady dostali většinou lidé z třídy tyranů, králů, vládařů a politiků, neboť ti se pro svou volnost jednáni dopouštějí největších a nebezpečnějších provinění. Svědčí o tom i Homér; ti totiž, kteří jsou podle jeho líčení v Hádu na věčné časy trestáni, Tantalos, Sisýfos a Tityos,<sup>95</sup> jsou králové a vládaři; ale o Thersitovi<sup>96</sup> a o kterémkoli jiném špatném člověku soukromém nikdo v žádné básni nevypravuje, že je trápen velikými tresty jakožto nezhojitelný – proto, tuším, že neměl moci; proto také byl šťastnější nežli ti, kteří měli moc. Jistě, Kalliklee, z mocných bývají ti lidé, kteří se stávají i velmi špatnými; ale nic nepřekáží, aby se i mezi těmito vyskytovali mužové dobří, a ti velmi zasluhují našeho obdivu. Je totiž těžké, Kalliklee, a hodno veliké chvály, jestliže ten, komu se dostane veliké zvláste nespravedlivému jednaní, prožije svůj život spravedlivě. Takových bývá málo; ale i zde i jinde byli a, myslím, budou lidé dokonalí v této ctnosti spravedlivě spravovat, cokoliv se jim svěří. Jeden z nich, a to velmi slavný i u ostatních Hellénů, byl Aristeidés, syn Lysimachův;<sup>97</sup> ale většina mocných, vzácných příteli, jsou špatní lidé.

Jak jsem tedy řekl, když ten Rhadamantys některého tako-

vého dostane, jiného o něm neví nic, ani kdo je ani z jakého rodu, jenom že je to nějaký špatný člověk; a když to uvidí, pošle ho do Tartaru a opatří ho zvláštním znamením, zdali se mu zdá zhojitelným či nezhojitelným; ten pak, když tam přijde, trpí to, co mu náleží. Někdy zase uvidí jinou duši, která žila zbožně a ve styku s pravdou, duši muže, který žil pro sebe v soukromí, nebo některého jiného, nejčastěji, jak já myslím, Kalliklee, filosofa, který si ve svém životě hleděl svého a neoddával se mnohodělnosti; tu je potěšen a pošle ji na ostrovy blažených. Právě totéž dělá i Aiakos – jeden i druhý z nich soudí drže v ruku soudcovskou hůl – ale Minos sedí a dozírá, jediný drže zlaté žezlo, jak praví u Homéra Odysseus,<sup>98</sup> že ho viděl, *se zlatým žezlem v ruku jak mrtvých duše tam soudí.*

Já tedy, Kalliklee, jsem tímto vypravováním přesvědčen a hledím, abych ukázal tomu soudci duši co nejzdravější; nechám tedy být pocity lidí a pěstuje pravdu doopravdy se vynasnažím, abych žil a také, až budu umírat, umíral co možná nejlepší. Vybízím pak i všechny ostatní lidi, pokud mohu, a také i tebe – odpovídejte tak tvému vybízení – k tomuto životu a k tomuto zápasu, který já stavím nad všechny u nás obvyklé zápasy, a mám ti za zlé, že nebudeš s to si pomoci, až ti nastane soud, o kterém jsem právě mluvil, nýbrž až přijdeš před toho soudce, syna Aiginina,<sup>99</sup> a on se tě chopí a povede tě k sobě, ty tam budeš stát s oteřeny mi ústy a budeš mít závrať ne méně než já tady a snad tě někdo i po lici polupně udeří a všelijak tě pohání.

Snad se ti tedy tyto názory zdají jako babskou pohádkou a pohrdáš jimi; a nebylo by nic divného jimi pohrdati, kdybychom hledající mohli nalézt názory lepší a pravdivější než jsou ony. Takto však vidíš, že vy tři, kteří jste nejmoudřejší z nejvyšších Hellénů, ty a Pólos a Gorgias, nemůžete dokázat, že je